

RAPORTUL DE CONSTATARE TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ SAU MEDICO-LEGALĂ ȘI CORELAȚIA ACESTUIA CU EXPERTIZA JUDICIARĂ

Artiom PILAT

Doctorand, Școala doctorală „Științe penale și drept public”,
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Chișinău, Republica Moldova

e-mail: artiom92@yandex.ru

<https://orcid.org/0000-0002-6606-1952>

În cadrul procesului penal, fără cunoașterea riguroasă de către judecători a faptei penale, produsă în realitate, a persoanei făptuitorului, a circumstanțelor obiective care au premers, au însoțit sau au urmat săvârșirii infracțiunii, a circumstanțelor subiective, precum și fără cunoașterea clară a altor împrejurări conexe cauzei, realizarea justiției este, uneori, imposibilă. Pentru constatarea adevărului obiectiv pe cazurile penale ale datelor de fapt în marea majoritate a cazurilor este necesar de a aplica cunoștințe speciale. În toate cazurile în care se vorbește despre expertiză se are în vedere o cercetare efectuată de către expertul judiciar pentru clarificarea unor întrebări care necesită cunoștințe speciale într-un anumit domeniu. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar definește expertiza judiciară ca fiind activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional (denumit în continuare proces judiciar) în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar.

Cuvinte-cheie: raport de expertiză judiciară, raport de constatare tehnico-științifică, raport de constatare medico-legală, expert judiciar; ordonator; examen de calificare.

THE REPORT OF TECHNICAL-SCIENTIFIC OR MEDICO-LEGAL FINDING AND ITS CORRELATION WITH THE JUDICIAL EXPERTISE REPORT

In the criminal process, without the judges' rigorous knowledge of the criminal act, actually produced, of the perpetrator's person, of the objective circumstances that preceded, accompanied or followed the commission of the crime, of the subjective circumstances, as well as without clear knowledge of other circumstances. related to the case, the administration of justice is sometimes impossible. In order to ascertain the objective truth in the criminal cases of the factual data in the vast majority of cases it is necessary to apply special knowledge. In all the cases in which the expertise is spoken, a research carried out by the judicial expert is considered in order to clarify some questions that require special knowledge in one area or another. The most frequently asked questions are in the field of science, technique, art or craft. The law on judicial expertise and the status of the judicial expert defines judicial expertise as a scientific-practical research activity, carried out in the civil, criminal or contravenational process (hereinafter referred to as the judicial process) in order to find out the truth by carrying out methodical investigations with the application of special knowledge and technical-scientific procedures for drawing some argued conclusions about certain facts, circumstances, material objects, phenomena and processes, the human body and psyche, which can serve as evidence in a judicial process.

Keywords: judicial expertise report, technical-scientific report, medico-legal finding report, judicial expert, authorizing officer, qualifying exam.

LE RAPPORT DE CONSTATATION TECHNIQUE-SCIENTIFIQUE OU MÉDICO-JURIDIQUE ET SA CORRÉLATION AVEC LE RAPPORT D'EXPERTISE JUDICIAIRE

Au cours de la procédure pénale, sans la connaissance rigoureuse des juges de l'acte criminel effectivement produit, de la personne de l'auteur, des circonstances objectives qui ont précédé, accompagné ou suivi la commission du crime, des circonstances subjectives, ainsi que sans connaissance d'autres circonstances liées à l'affaire, l'administration de la justice est parfois impossible. Afin de déterminer la vérité objective sur les affaires pénales des données factuelles dans la grande majorité des cas, il est nécessaire d'appliquer des connaissances spéciales. Dans tous les cas où l'expertise est discutée, une recherche menée par l'expert judiciaire est considérée comme éclairant des questions qui nécessitent des connaissances particulières dans un domaine particulier. La loi sur l'expertise judiciaire et le statut de l'expert judiciaire définit l'expertise judiciaire comme l'activité de recherche pratique, effectuée dans le cadre du processus civil, pénal ou contraventionnel (ci-après dénommé processus judiciaire) afin de découvrir la vérité en effectuant des recherches méthodiques avec l'application de connaissances spéciales et de procédures technico-scientifiques pour formuler des conclusions motivées sur certains faits, les circonstances, les objets matériels, les phénomènes et les processus, le corps humain et le psychisme, qui peuvent servir de preuves dans un processus judiciaire.

Mots-clés: rapport médico-légal, rapport technico-scientifique, constatation médico-légal, expertise judiciaire, ordonnateur, examen de qualification.

ОТЧЕТ О ЗАКЛЮЧЕНИИ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ИЛИ СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ И ИХ ВЗАИМОСВЯЗЬ С ЗАКЛЮЧЕНИЕМ СУДЕБНОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ

В уголовном процессе без знания судьями о совершенном преступником деяния, объективных обстоятельств, которые предшествовали, сопровождали или последовали за совершением преступления, субъективных обстоятельств, а также без четких указаний, знания других обстоятельств, связанных с делом, свершение правосудия порой невозможно. Для установления объективной истины по уголовным делам из фактических данных в подавляющем большинстве случаев необходимо применять специальные знания. Во всех случаях, когда речь идет об экспертизе, считается, что исследование, проведенное судебным экспертом, позволяет прояснить вопросы, требующие специальных знаний в определенной области. Закон о судебной экспертизе и статус судебного эксперта определяют судебную экспертизу как научно-практическое исследование, проводимое в гражданском, уголовном или административном процессе (далее - судебный процесс) с целью установления истины путем проведения методических исследований с применением специальных знаний и научно-технических процедур для формулирования обоснованных выводов об определенных фактах, обстоятельствах, материальных объектов, явлений и процессов, тела и психики человека, которые могут служить доказательствами в судебном процессе.

Ключевые слова: судебно-медицинская экспертиза, научно-техническое заключение, судебно-медицинское заключение, судебно-медицинский эксперт, уполномоченное лицо, квалификационный экзамен.

Introducere

În scopul asigurării unei juste și obiective soluționări a cauzei penale, legea procesual penală admite sau și obligă în art.143 C. proc. pen., că în anumite situații când sunt necesare cunoștințe speciale să se apeleze la specialiști în domeniu, care la

rândul său vor cerceta obiecte materiale, fenomene și procese etc., importante pentru justa soluționare a cauzei penale.

Metode aplicate și materiale utilizate

În scopul realizării obiectivului trasat, în respectivul articol științific au fost utilizate: metoda logică

(bazată pe analiza inductivă și deductivă) și metoda comparativă, sistemică.

În procesul elaborării articolului științific, au fost consultate următoarele materiale: Cod de procedură penală al Republicii Moldova, Tanoviceanu, Ion. „Tratat de drept și procedură penală”, Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar al Republicii Moldova, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950 (Roma), Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale etc.

Idei principale ale cercetării

Ca urmare a dispunerii expertizei judiciare în cadrul procesului penal, expertul judiciar materializează concluziile sale într-un raport de expertiză judiciară.

Probele în procesul penal sunt acele elemente de fapt cu care ne întâlnim în viața zi de zi, care devin astfel numai în condițiile stabilite de lege și numai cu condiția interdependenței acesteia cu acel fenomen, eveniment, fapt care constituie obiectul probațiunii [13, p. 11].

Pornind de la regula conform căreia înfăptuirea justiției se realizează în funcție de sistemul probelor, acest sistem cunoaște o permanentă perfecționare pe parcursul istoriei [11, p. 606].

În totalmente susținem părerea autorului Tanoviceanu I., menționat *supra*, precum că progresul științific contribuie la perfecționarea și elaborarea noilor metode de efectuare a expertizei judiciare.

Probleme referitoare la natura și esența raportului de expertiză judiciară precum și importanța acestui mijloc de probă în coraportul cu celelalte mijloace de probă în cadrul procesului penal sunt actuale, dar normele juridice ce reglementează această instituție, conform legislației naționale, nu sunt cele mai perfecte.

Pentru a cerceta detaliat această instituție, vom reda definiția expertizei judiciare conform Legii cu privire la expertiză judiciară și statutul expertului judiciar [9], astfel, expertiza judiciară reprezintă activitatea de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional (denumit în continuare proces judiciar) în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar.

La rândul său, cod de procedură penală nu a prevăzut expres definiția expertizei judiciare, dar această definiție o deducem din temeiul de fapt privind dispunerea expertizei judiciare, astfel, expertiza judiciară se dispune în cazurile în care pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sunt necesare cunoștințe specializate în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului sau în alte domenii [3].

Reieșind din definițiile redată mai sus, deducem următoarele particularități individuale a raportului de expertiză judiciară:

- forma și conținutul acestuia este reglementat de lege;
- raportul de expertiză judiciară este întocmit de către expert judiciar;
- în raportul de expertiză judiciară este reflectat rezultatul aplicării cunoștințelor speciale, fără folosirea cărora nu poate fi efectuată expertiza judiciară;
- raportul de expertiză judiciară se întocmește numai în urma efectuării expertizei judiciare, și numai după pornirea urmăririi penale;
- raportul de expertiză judiciară are o valoare probatorie, din motiv că în concluzia acestuia este reflectată informația cu privire la circumstanțele cauzei.

Expert judiciar este persoana calificată și abilitată conform legii să efectueze expertize judiciare și să formuleze concluzii în specialitatea în care este autorizată, cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, organismul și psihicul uman, și care este inclus în Registrul de stat al experților judiciari.

Analizând Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, constatăm că legiuitorul a stabilit condiții speciale pentru admiterea în profesie de expert judiciar. Însă, în comparație cu Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico științifice sau medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000 [10], legiuitorul nu s-a referit la constatările tehnico-științifice sau medico-legale, limitându-se la reglementarea acestora doar în C. proc. pen.

Prin astfel de „inacțiuni” a legiuitorului *de facto* a fost redusă valoarea probatorie a raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală, dar *de iure* toate mijloace de probă au aceeași valoare probatorie.

În doctrină precum și în activitatea practică, nu este bine definită și separată noțiunea de expert judiciar și specialist. În unele cazuri aceste două noțiuni sunt confundate și nu se face diferența dintre specialist și expert judiciar.

Prin urmare, T. V. Averianova afirmă că expertul este persoana (specialistul) care posedă cunoștințe speciale în domeniul științei, tehnicii, artei, meșteșugului și care conform prevederilor C. proc. Pen., are anumite drepturi și obligații în cadrul procesului penal [12, p. 29].

Sușinem părerea autorului A. R. Belkin, care menționează că specialistul este persoana chemată pentru a participa la efectuarea unor acțiuni procesuale, la fel, contribuie la ridicarea, cercetarea și aprecierea probelor. Ulterior, A.R. Belkin a completat că persoana care este citată ca specialist trebuie să posede o calitate specială: să fie erudit [13, p. 325].

Autorul Igor Dolea reiterează că specialistul ca subiect procedural activează de regulă în cadrul organului de urmărire penală. Prin urmare, pot apărea probleme de independență a acestora în sensul art. 6 al CtEDO. În al doilea rând, specialiștii sunt chemați potrivit art. 87 să participe la efectuarea unei acțiuni procesuale și nu doar la efectuarea cercetării și întocmirea rapoartelor de constatare tehnico-științifică sau medico-legale. În al treilea rând, norma legală indică la necesitatea de a poseda cunoștințe și deprinderi speciale pentru acordarea ajutorului necesar și nu de a efectua unele cercetări independente [8, p. 238].

Autorul C. Bîrsan afirmă că prin intrarea unui stat în Consiliul Europei, acesta se angajează în mod ferm ca, printre alte obligații pe care astfel și le asumă, să respecte drepturile omului apărute prin Convenția europeană în materie, adică să asigure pe plan național respectul acestor drepturi și să contribuie pe plan european la realizarea garanției lor colective instituită prin Convenție [1 p. 113].

Astfel, reieșind din cele menționate de către autorul Corneliu Bîrsan, concluzionăm că statul trebuie să respecte drepturile omului apărute prin Convenția europeană în materie, astfel statul are obligația pozitivă de a garanta respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale, însă, art. 89 alin. (1) pct. 5 a C. proc. pen. care prevede cazuri de recuzare a expertului, contravine principiului contradictorialității.

Deci, conform art. 89 alin. (1) pct. 5 a C. proc. pen., persoana nu poate lua parte la proces în calitate de expert judiciar dacă a participat în calitate de specialist în acest proces, cu excepția cazurilor de participare a medicului legist la examinarea exterioră a cadavrului și a cazurilor de participare a specialiștilor în materie la cercetare a exploziilor și la demontarea dispozitivelor explozive.

Potrivit principiilor generale ale dreptului internațional coraborate cu spiritul Convenției și cu acela al lucrărilor ei preparatorii, părțile contractante au obligația de a veghea ca legislația lor internă să fie

compatibilă cu prevederile sale și, la nevoie, să ia măsurile necesare în acest scop, deoarece ea se impune tuturor autorităților statelor contractante, inclusiv puterii legislative [2].

Prin urmare, susținem părerea că art. 89 alin. (1) pct. 5 al C. proc. pen., contravine prevederilor art. 6 a Convenției Europene a Drepturilor Omului, astfel, propunem de exclus din pct. 5 alin. (1) a art. 89 C. proc. pen., expresia: cu excepția cazurilor de participare a medicului legist la examinarea exterioară a cadavrului și a cazurilor de participare a specialiștilor în materie la cercetarea exploziilor și la demontarea dispozitivelor explozive.

Faptul că constatările tehnico-științifice sau medico-legale sunt incluse în categoria mijloacelor de probă în cadrul procesului penal trezesc anumite întrebări atât cu privire la esența acestuia, cât și cu privire la reglementarea legală a acestui mijloc de probă, cum ar fi:

- Concluziile specialistului, reprezintă rezultatul aplicării cunoștințelor speciale?
- Care este structura și conținutul raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală?
- Care este diferența dintre raportul de expertiză judiciară și raportul de constatare tehnico-științifică sau medico-legală?

Întrebările menționate *supra* ridică multe semne de întrebare cu privire la acest mijloc de probă, astfel, nu este clar cum specialistul ajunge la o concluzie în urma efectuării constatării tehnico-științifică sau medico-legală, care este structura și conținutul acestui mijloc de probă, cum acest mijloc de probă va fi cercetat și apreciat de către instanța de judecată. Acestea tot sunt întrebări

Pentru a răspunde la întrebările, menționate mai sus vom purcede la o examinare comparativă a definiției legale a raportului de expertiză judiciară și a unor prevederi reformulează complet să reglementeze definiția raportului de constatare tehnico-științifică sau medico-legală.

Cuvântul cheie la definirea raportului de expertiză judiciară este „*cercetări metodice*” și la raport de constatare „*explicarea*”.

Dicționarul explicativ al limbii române definește cuvântul „*cercetare*” [5] ca analiză, control, examinare, expertiză. Cuvântul „*metodice*” [6] organizat, sistematic.

Astfel, raportul de expertiză judiciară reprezintă o activitate de analiză, de examinare efectuată organizat și sistematic.

La rândul său, Dicționarul explicativ al limbii române definește cuvântul „*explicarea*” [7] după cum urmează: a lămuri, a face să fie mai ușor de înțeles, dar nu reprezintă o activitate de examinare care este sistematică și de cercetare doar explică anumite detalii care nu sunt clare.

Reieșind din cele menționate mai sus, reiese că în raportul de constatare, specialistul nu va examina obiecte, ci doar le va reda, va explica anumite detalii cu privire la obiecte prezentate.

După efectuarea investigațiilor necesare, expertul judiciar întocmește un raport, în formă scrisă, tipărită, în limba română, care este structurat în trei părți: partea introductivă, partea descriptivă și concluziile, la fel, legiuitorul trebuie să stabilească care este structura și conținutul unui raport de constatare precum și limba în care acesta va fi întocmit.

Deci, concluzionăm că legiuitorul nu a reglementat din punct de vedere legal structura și conținutul raportului de constatare, dar o atenție sporită a fost acordată raportului de expertiză judiciară, structura și conținutul căruia este redat atât de C.proc. pen., cât și de legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Însă, din punct de vedere legal, noi avem o întrebare: cine este specialistul?

Răspuns la această întrebare o găsim în art. 6 pct. 43, astfel, specialistul este persoană care cunoaște temeinic o disciplină sau o anumită problemă și

este antrenată în procesul penal, în modul prevăzut de lege, pentru a contribui la stabilirea adevărului.

Legea RM nr. 68 din cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar prevede, poate obține calitatea de expert judiciar, persoana care întrunește următoarele condiții:

- este cetățean al Republicii Moldova;
- cunoaște limba română;
- nu este supus unei măsuri de ocrotire judiciară sub forma tutelei;
- are diplomă de studii superioare de licență sau echivalentul acesteia în specialitatea pentru care solicită calificarea de expert judiciar; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizei medico-legale sau psihiatrico-legale – diplomă de studii superioare de specialitate și de studii postuniversitare de rezidențiat/de master; pentru obținerea calității de expert judiciar în domeniul expertizelor judiciare criminalistice – diplomă de studii superioare de licență sau un act echivalent acesteia și certificatul de calificare în specializarea respectivă;
- corespunde condițiilor prevăzute la alin. (3), dacă este cazul;
- a efectuat un stagiu profesional în specialitatea de expertiză pentru care solicită calificarea de expert judiciar;
- este apt din punct de vedere medical pentru exercitarea atribuțiilor de expert judiciar în specializarea pentru care solicită calificarea de expert judiciar;
- nu are antecedente penale;
- are reputație ireproșabilă;
- a susținut examenul de calificare.

Dar, cu privire la specialist legiuitorul nu a prevăzut nici o cerință față de astfel de persoane. Prin urmare, concluzionăm că statutul de specialist poate avea orice persoană care posedă careva cunoștințe într-un anumit domeniu. Din punct de vedere legislativ, legiuitorul a redat doar definiția de specialist, drepturile și obligațiile acestuia și atât.

Însă, ca urmare a modificării legislației procesual penale, constatarea tehnico-științifică sau medico-legală poate fi efectuată și de către un expert judiciar înscris în Registrul de stat al experților judiciari.

Sub aspect teoretic, cât și cel practic, persistă o întrebare care din aceste două mijloace de probă are o valoare probatorie mai mare raportul de expertiză judiciară sau raportul de constatare?

Expres, răspuns la această întrebare nu este prevăzut de legiuitor, dar reieșind din cele menționate mai sus constatăm că raportului de expertiză judiciară legiuitorul i-a acordat o atenție mai sporită precum și la dispunerea expertizei judiciare, ordonatorul este obligat să respecte anumite garanții procesuale ale participanților la proces.

Pentru desfășurarea procesului penal este deosebit de important ca organele de stat abilitate cu împuternicirile speciale să nu aibă posibilitatea unor abuzuri, iar persoanele participante să-și realizeze drepturile și interesele legitime fără nici o îngrădire.

Deci, pentru a respecta dreptul la apărare și contradictorialitatea procesului penal, ordonatorul este obligat ca înainte de a dispune efectuarea expertizei judiciare să informeze părțile cu privire la dispunerea expertizei iar părțile la rândul său sunt în drept să formuleze întrebări suplimentare expertului sau să desemneze un expert pentru efectuarea expertizei. Totodată, părțile, **din inițiativă proprie și pe cont propriu**, sunt în drept prin intermediul organului de urmărire penală, al procurorului sau al instanței de judecată, să înainteze instituției publice de expertiză judiciară/biroului de expertiză judiciară o cerere privind efectuarea expertizei judiciare pentru constatarea circumstanțelor care în opinia lor vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor. La fel, după efectuarea expertizei judiciare părțile fac cunoștință cu raportul de expertiză judiciară.

Astfel de reglementare detaliată îi lipsește constatării tehnico-științifice sau medico-legale. Totodată și garanțiile participanților la proces sunt mai reduse, dar ordonatorul în cazul întocmirii constatării de că-

tre un specialist îi aduce la cunoștință părților despre faptul că acestea sunt în drept să facă cunoștință cu raportul de constatare dar nu este și o obligație a organului de urmărire penală.

Conform noțiunii de specialist, redată de legiuitor, acesta este persoana care cunoaște temeinic o anumită disciplină, dar oare este suficient să cunoști o singură disciplină pentru a avea statut de specialist? În afara **unei** discipline pe care o cunoaște specialistul, este necesar să cunoască structura raportului de constatare (care nu este prevăzută legal), rolul acestuia în procesul penal precum și alte aspecte procesuale referitoare la constatare. În cazul în care o persoană este specialist în domeniul ingineriei asta nu înseamnă că el cunoaște aspecte legale referitoare la raportul de constatare. Prin urmare, menționăm, că este binevenit ca persoana cu cunoștințe profunde într-un anumit domeniu să fie instruită și în urma cursurilor de instruire într-un anumit domeniu aceasta să susțină **examenul de calificare și atestare a specialiștilor**. Persoana care va susține acest examen să fie inclusă în **Registrul de stat al specialiștilor**.

Concluzii

Efectuând o analiză comparativă a raportului de expertiză judiciară și a constatării tehnico-științifice sau medico-legale, evidențiem unele omisiuni legislative a legiuitorului cu privire la raportul de constatare. În această ordine de idei, considerăm că este necesară o reglementare legislativă a condițiilor de fond și de formă a acestui mijloc de probă, pornindu-se de la faptul că valoare probatorie a acestuia este aceeași ca și a raportului de expertiză judiciară, care este reglementat atât de codul de procedură penală cât și de Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar.

Referințe bibliografice

1. BÎRSAN, Corneliu. Convenția europeană a drepturilor omului. Comentarii pe articole, Drepturi și libertăți,

vol. I. București: Ed. „All Beck”, 2005. p. 113. 1121 p. ISBN 973-655-663-8.

2. Cauza *Silver and others c. Regatului Unit*, par. 8. Hotărârea din 24 octombrie 1983. Accesibil: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57576> (accesat la 20.11.2021).

3. Cod de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 22 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 248-251.

4. Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 4 noiembrie 1950 (Roma), Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la această convenție. Nr. 1298-XIII din 24.07.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova din 21.08.1997, nr. 54-55/502.

5. Dicționarul explicativ al limbii române. Accesibil: <https://www.dex.ro/cercetare> (accesat la 20.11.2021).

6. Dicționarul explicativ al limbii române. Accesibil: <https://www.dex.ro/metodic> (accesat la 20.11.2021).

7. Dicționarul explicativ al limbii române. Accesibil: <https://www.dex.ro/explicare> (accesat la 20.11.2021).

8. DOLEA, Igor. Cod de procedură penală. Comentariu aplicativ. Chișinău: Cartea Juridică. 2016. P. 238 1172 p. ISBN 978-9975-3111-3-7.

9. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar al Republicii Moldova: nr. 68 din 14.04.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 157-162.

10. Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico științifice sau medico-legale nr. 1086 din 23 iunie 2000. (abrogată).

11. TANOVICIANU, Ion. Tratat de drept și procedură penală. Vol. IV. București: Curierul judiciar. 1927. P. 609.

12. АВЕРЬЯНОВА, Т.В. Субъекты экспертной деятельности //Вестник криминалистики / Отв. ред. А.Г. Филиппов. Вып. 2. Москва: Спарк, 2001. С. 29. ISSN: 2220-847X.

13. БЕЛКИН, А.Р. Теория доказывания: Научно-методическое пособие. Москва: Норма. 1999. С. 11. 429 с. ISBN 5-89123-323-1.